

Н. О. Піскунова, аспірант Дніпропетровського національного університету ім. Олеса Гончара

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ “ГРОШОВІ ПОТОКИ” ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ФІСКАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Розглянуто різні підходи до визначення категорії “грошові потоки”, висвітлено економічну сутність цієї категорії.

Рассмотрены различные подходы к определению категории “денежные потоки”, отражена экономическая сущность указанной категории.

Different approaches to determination of “cash flow” category are researched; the economic essence of indicated category is reported in this work.

Ключові слова. Грошовий потік, грошові кошти, обіг, управління грошовими потоками, категорія.

Вступ. Тема сутності грошових потоків, управління грошовими потоками достатньо широко розглянута в сучасній економічній літературі. Дослідженню сутності грошових потоків, проблематики управління грошовими потоками присвятили свої праці як українські вчені: І. О. Бланк, О. В. Павловська, А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смолженко, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька, О. Дзюблюк, Л. О. Лігоненко, Л. М. Ремньова, О. М. Сорокіна, Р. А. Слав'юк, О. О. Терещенко, так і російські фахівці: В. В. Бочаров, Є. В. Бикова, Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовський, М. Бергонеш, Р. Найт, Л. Г. Риндін, Г. А. Шамаєв, а також ряд зарубіжних учених: Ю. Бріггем, Дж. Ван Хорн, Б. Коласс, Б. Койлі, Т. Райс та ін.

Постановка завдання. Управління грошовими потоками – це один з найважливіших аспектів фінансового менеджменту, оскільки грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, здатними легко трансформуватися в будь-який інший вид активів. Слід наголосити, що нині проведені дослідження мають величезну практичну значущість, але ще не сформовано єдиної теоретичної бази, яка б охоплювала весь комплекс питань

управління грошовими потоками підприємства. Крім того, існують суттєві розбіжності в тлумаченні категорії “грошові потоки”. Саме цими обставинами обумовлений вибір теми дослідження.

Мета даної статті – розгляд визначень категорії “грошові потоки” та узагальнення підходів вітчизняних і зарубіжних науковців стосовно визначення цієї категорії.

Результати дослідження. Слід наголосити, що, незважаючи на широке повсякденне використання, універсального визначення поняття “грошові потоки” саме в законах України досі немає, хоча є низка визначень цього поняття в підзаконних нормативно-правових актах. Розглянемо деякі з них. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440 “Про затвердження Національного стандарту № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” грошовий потік – сума прогнозованих або фактичних надходжень від діяльності (використання) об’єкта оцінки [1].

Аналогічне визначення міститься в наказі Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18 “Про затвердження Методичних рекомендацій “Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених у результаті науково-технічної діяльності” [2].

© **Н. О. Піскунова, 2011**

У Постанові Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1655 “Про затвердження Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” містяться такі визначення: номінальний грошовий потік – грошовий потік у прогнозних цінах на майбутні періоди з урахуванням прогнозного рівня інфляції; реальний грошовий потік – грошовий потік у цінах, фіксованих на дату оцінки, без урахування прогнозного рівня інфляції [3].

У наказі Міністерства економіки України від 06.09.2006 р. № 290 “Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення бізнес-плану підприємств” зазначено, що “грошовий потік від поточної господарської (інвестиційної, фінансової) діяльності являє собою суму надлишку (нестачі) коштів, отриманих у результаті зіставлення надходжень і відрахувань коштів у процесі операційної (інвестиційної, фінансової) діяльності” [4].

У наказі Державної комісії України із запасів корисних копалин при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України від 07.12.2005 р. № 300 “Про затвердження Положення про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах” міститься таке визначення: “Чистий грошовий потік (потік готівки) – різниця (сальдо) між притоками і відтоками грошових коштів від операційної та інвестиційної діяльності під час передбачуваної реалізації інвестиційного проекту з геологічного вивчення та промислового освоєння запасів корисних копалин оцінюваного геологічного об’єкта, яка визначається як для кожного річного кроку розрахунку, так і для всього розрахункового періоду, що охоплює часовий інтервал від моменту оцінки до завершення експлуатаційних робіт (накопичений грошовий потік)” [5].

Слід зазначити, що, на відміну від законодавчих актів України, в науковій літературі наведено цілий ряд визначень цієї категорії. І. О. Бланк дає таке: “Грошовий потік підприємства являє собою сукупність розподілених за

окремими інтервалами періоду часу, що розглядається, надходжень та виплат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю підприємства, рух яких пов'язаний з факторами часу, ризику та ліквідності” [6, 29].

У фінансовому словнику, авторами якого є А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко, зазначено, що грошовим потоком є “надходження (додатний грошовий потік) і витрачання (від’ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Розрізняють грошові потоки від операційної (виробничо-комерційної), інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. Різницю між додатним та від’ємним грошовими потоками з конкретного виду діяльності чи з господарської діяльності підприємства загалом називають чистим грошовим потоком” [7, 365].

О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицької дають таке визначення цієї категорії: “Грошовий потік – надходження й витрати грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства” [8, 24].

Схоже визначення дає О. Я. Базилінська: “Під грошовими потоками розуміють надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів” [9, 25].

Є. Сорокіна зазначає, що поняття “грошовий потік” агреговане, воно включає різноманітні види потоків, які обслуговують фінансово-господарську діяльність підприємства. З огляду на це вона пропонує використовувати в кожному конкретному випадку певні уточнення, наприклад “грошовий потік від поточної діяльності” або “сукупний грошовий потік” тощо [10].

Б. Колас дає таке визначення: “Під загальним грошовим потоком слід розуміти надлишок, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних із господарською діяльністю. Таким чином, він складається з господарського залишку коштів (грошовий потік від господарської діяльності) та грошового потоку, не пов'язаного з господарською діяльністю” [11].

Дослідники Г. Шамаєв і Л. Риндін пропонують своє визначення: “Грошовий потік від поточної (інвестиційної, фінансової) діяльності є сумою надлишку (недостачі) коштів, отриманих у результаті зіставлення надходжень і відрахувань коштів у процесі операційної (інвестиційної, фінансової) діяльності” [12].

А. Ковальова дає практично аналогічне визначення, а саме: “Грошовий потік – це потік грошових ресурсів, що пов'язаний із конкретним періодом часу та є різницею між усіма коштами, які надійшли на підприємство й були ним виплачені за цей період” [13].

Отже, з ряду наведених визначень можна зробити певне узагальнення: в літературі сформувалися два основні підходи до визначення категорії “грошовий потік”.

1. Грошовий потік – це різниця між отриманими і виплаченими підприємством коштами за певний період, тобто це сума надлишку або недостачі грошових коштів.

2. Грошовий потік – це безперервний рух коштів (обіг), тобто їх надходження й виплати (припливи й відтоки) за певний період часу.

Перше визначення зводиться до того, що грошовий потік – це залишок грошових ресурсів на конкретний момент часу, який не може ототожнюватися з потоком (обігом, рухом), оскільки потік означає рух. При цьому обсяг грошових потоків може характеризуватися такими показниками, як обсяг коштів, що надійшли, та обсяг витрачених коштів. На думку З. М. Васильченко, Д. В. Пірога, грошовий потік має визначатися як сукупність послідовно розподілених у часі подій, пов'язаних з відокремленим та логічно завершеним фактом зміни власника грошових ресурсів через виконання зобов'язань між економічними агентами (суб'єктами господарювання, державою, домогосподарствами, міжнародними організаціями). Грошові потоки безпосередньо пов'язані з рухом коштів на підприємстві, який відображає надходження в розпорядженні суб'єкта господарювання грошових ресурсів та їх використання [14, 45].

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що під час розгляду сутності грошових потоків вітчизняними та зарубіжними вченими постає проблема тлумачення змісту цієї категорії. У літературі сформувалися два основні підходи щодо її визначення:

– грошовий потік – це різниця між отриманими і виплаченими підприємством коштами за певний період, тобто це сума надлишку або недостачі грошових коштів;

– грошовий потік – це безперервний рух коштів (обіг), тобто їх надходження й виплати (припливи й відтоки) за певний період часу.

На наш погляд, другий підхід при визначенні категорії “грошові потоки” правильніший, адже саме цей підхід розкриває економічну сутність даної категорії.

Грошовий потік – це не константа на певну дату, а навпаки, це обіг грошових коштів за певний період. Адже саме обіг і рух розкривають суть категорії “грошові потоки”, саме обіг і рух є основними ознаками цієї категорії, саме з ними грошові потоки нерозривно пов'язані. Процес руху коштів відбувається в часі і просторі, під час обслуговування всіх видів господарської діяльності. Від якості управління грошовими потоками залежить ефективність господарювання взагалі.

Звісно, поняття “грошовий потік підприємства” є агрегованим, воно включає численні види грошових потоків, що генеруються на підприємстві та обслуговують його господарську діяльність. Слід зазначити, що на кожному конкретному підприємстві є свій “унікальний грошовий потік”. Він залежить від специфіки діяльності кожного суб'єкта господарювання: від сфери функціонування, рівня забезпечення виробництва, обсягу товарообігу, чисельності працівників, виду діяльності, податкової політики, розрахункової дисципліни тощо.

Сукупний грошовий обіг держави складається переважно з грошового обігу, що обслуговує створення, реалізацію, обмін і споживання матеріальних цінностей та послуг; кредитного обігу, що обслуговує переміщення вартості між економічними суб'єктами на зворотних, еквівалентних та платних засадах; фіскально-бюджетного обігу, який обслуговує розподільні відносини між економічними суб'єктами. Прозора фіскальна політика держави

має сприяти зменшенню тіньового грошового обігу та ефективному перерозподілу національного доходу, нагромадженню необхідних ресурсів для фінансування соціальних програм, стимулюванню економічного зростання тощо.

Література

1. Про затвердження Національного стандарту № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” : Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1440.
2. Про затвердження Методичних рекомендацій “Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності” : наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18.
3. Про затвердження Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2006 р. № 1655.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення бізнес-плану підприємств : наказ Міністерства економіки України від 06.09.2006 р. № 290.
5. Про затвердження Положення про порядок розробки та обґрунтування кондицій на мінеральну сировину для підрахунку запасів твердих корисних копалин у надрах : наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища України від 07.12.2005 р. № 300.
6. Бланк А. И. Управление денежными потоками / Бланк А. И. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736 с.
7. Загородній А. Г. Фінансовий словник / Загородній А. Г., Вознюк Г. Л., Смовженко Т. С. – 3-тє вид., випр. та доп. – К. : Знання, КОО, 2000. – 587 с.
8. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посібник / Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. – К. : КНЕУ, 2002. – 388 с.
9. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. / Базілінська О. Я. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
10. Сорокина К. М. Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики / Сорокина К. М. – М. : Финансы и статистика, 2003. – С. 31, 32.
11. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы : учеб. пособ. / Коласс Б. : пер. с франц. под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы; ЮНИТИ, 1997. – С. 135.
12. Рындин Л. Г. Организация финансового менеджмента на предприятии / Л. Г. Рындин, Г. А. Шамаев. – М. : Русская деловая литература, 1997. – С. 147.
13. Финансы : учеб. пособ. / под ред. проф. А. М. Ковалевой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1999. – С. 116.
14. Васильченко З. М. Теоретичні основи управління грошовими потоками банку / З. М. Васильченко, Д. В. Пірог // Вісник НБУ. – 2010. – № 1.